

VINT-I-UNA REFLEXIONS ÈTIQUES SOBRE FRASES DE RAMON LLULL EN EL SET-CENTÈ ANIVERSARI DE LA SEVA MORT

Joan Bestard Comas

1. La tomba de l'amor

Ramon Llull (1232-1316) afirmà: «L'amor naix del record, viu de la intel·ligència i mor per oblit.» M'ha impressionat el final d'aquesta frase del nostre gran filòsof, teòleg i místic mallorquí, el setè centenari de la mort del qual celebrem enguany.

«L'amor mor per oblit.» Efectivament, la tomba de l'amor és l'oblit. Quan oblidam les persones és que hem deixat d'estimar-les.

– Si oblidam els refugiats que fugen de la guerra o de la persecució, fallam en l'amor.

– Si oblidam els qui passen fam i no tenen accés a la sanitat ni a l'educació, fallam en l'amor.

– Si oblidam els malalts, els presos, els necessitats, fallam en l'amor.

– Si oblidam els qui estan tots sols, trists i deprimits, fallam en l'amor.

– Si oblidam els dèbils que trobam en el camí de la vida, fallam en l'amor.

El que vertaderament importa a la fi és que haguem estimat.

2. Què fa el neci?

Ramon Llull, a més de filòsof, teòleg i místic, fou un psicòleg profund i intuïtiu. En certa ocasió afirmà: «El pec (neci) pensa dar gust i causa avorriment.» En efecte, el qui creu donar gust i causa avorriment, és beneit del tot. La niciesa pen-

sa sens dubte que és graciosa i, en realitat fa llàstima. És l'estupidesa supina, perquè es creu llesta i no ho és.

Hi ha persones que es tenen per summament gracioses en dir i fer beneitures. Aquests són els necis. El neci posseeix un grau més d'insensatesa que el beneit. És un beneit superb. La neciesa resulta altament negativa per a la convivència humana.

Si miram al nostre entorn, en la nostra societat sobren necis i manquen persones realment humils i assenyades que sàpiguen parlar i actuar amb coneixement. El seny és agradable; la neciesa, en canvi, fa oi.

3. Ramon Llull i la justícia

Ramon Llull afirmà: «La justícia et donarà pau, i també treballs.»

Si defenses la justícia, la veritat, la llibertat i els drets humans, trobaràs la pau, però aquesta defensa t'exigirà un esforç constant.

Si et decideixes per construir una societat més justa, lliure, veraç, humana i fraterna, aconseguiràs la pau, però, alhora, hauràs de treballar tenaçment.

La pau no és una paraula mel·líflua, sinó una meta difícil que sols es conquereix amb esforç.

La pau no és un arc triomfal de sortida, sinó un punt difícil d'arribada que es construeix cercant la veritat, defensant els drets humans i lluitant per la llibertat, la justícia i la fraternitat.

La justícia és un mot fort que engendra pau. I la pau, en definitiva, només serà una realitat si vivim, segons que diu sant Joan XXIII en la seva encíclica *Pacem in terris*, les quatre condicions bàsiques que la fan possible: la veritat, la justícia, la llibertat i la fraternitat.

4. Controlem el parlar

És de Ramon Llull aquesta frase: «Com que és més ço que ignores que ço que saps, no parlis gaire.»

Aquestes paraules de Llull demostren un alt grau de sentit comú, de coneixement i seny exquisit.

Pel parlar, perdem moltes coses, sobretot quan aquell és lleuger i forassenyat. Quantes vegades hem de penedir-nos d'haver parlat massa! Parlem quan és necessari, allò just i res més.

Hem d'exercitar-nos en el saber callar i en el saber parlar. És un savi exercici que defineix les nostres vides.

Observem amb atenció, callem humilment i parlem amb prudència.

Sapiguem callar i parlar amb mesura, donant preferència a callar perquè el que ignoram és molt més que no el que sabem.

En aquests tres verbs: «callar», «parlar» i «actuar» rau la síntesi de tota la nostra vida. El que importa és saber exercitar-los i combinar-los amb saviesa.

5. El monument a Ramon Llull

«La justícia procura la pau; i la injustícia, la guerra.» Aquest proverbi de Ramon Llull es llegeix en lletres de bronze en la peanya pètria del monument d'Horacio de Eguía, alçat en honor del Beat, en el passeig de Sagrera de Palma.

La pau és el fruit generós de la justícia. Quan els drets humans de les persones són respectats, la pau floreix espontània. En canvi, quan els drets humans són conculcats, la guerra ja és a les portes.

I en un altre savi proverbi, Llull afirma: «Les paraules humils són missatges de la pau; i les orgullosos, de la guerra.»

La humilitat, certament, es casa amb la pau; l'orgull, tanmateix, és llenguatge de discòrdia i de guerra.

La persona justa, humil i fraterna és portadora de pau. En canvi, la persona injusta, orgullosa, i que alena odi, condueix inevitablement a la guerra.

Pau i guerra: dos mots radicalment oposats, com justícia i injustícia.

6. El retrat de l'orgullós

Ramon Llull, el mallorquí més universal, en el seu *Liber proverbiorum*, parlant de l'orgullós, diu: «L'orgullós no lloa ningú.» Així, s'entén que les persones incapaces de lloar ningú són orgulloses.

La persona orgullosa creu que és el centre de l'univers, el melic del món, i li costa molt de reconèixer qualitats en un altre que no sigui ell.

L'orgullós té una ànima raquítica, moralment és un pobre de solemnitat que treu pit, pensant que és el millor del món i, tanmateix, fa pena perquè és incapaç de reconèixer quelcom de positiu en l'altre.

«L'hom orgullós –continua el savi Llull–, lloa sos propis defectes i parla molt de si mateix en to altiu; però és hom de poc coratge.»

Demanem a Déu una ànima gran, generosa i humil, capaç de reconèixer en els altres qualitats i virtuts que puguin enriquir-nos.

Qui no lloa mai és un orgullós de soca-rel que fa llàstima.

7. Amor, servitud i llibertat

Ramon Llull escrigué: «Amor és aquella cosa que met en servitud los francs i enfranqueix los serfs.» És genial, no em digueu, aquesta frase de Llull. És d'una profunditat psicològica i espiritual extraordinària, com la resta del *Llibre d'Amic e Amat*.

Les persones lliures, mogudes per amor, es fan volun-

tàriament esclaves dels altres. Pensem en tants de missioners i missioneres que en el Tercer Món lliuren de franc la vida per alliberar tants d'oprimits i abandonats. Fou el lema de sant Pere Claver, «fer-se esclau dels esclaus negres», perquè en reconeixia la dignitat i en volia la llibertat.

L'amor autèntic esclavitzava els lliures i allibera els serfs. L'amor esclavitzava i allibera. Totes dues coses alhora. Esclavitzava voluntàriament la nostra llibertat i ens allibera de la servitud. És una realitat paradoxal que ens humanitza radicalment.

8. Quina és la vida millor?

La resposta a aquesta pregunta incisiva, la trobam en els proverbis de mestre Ramon Llull, quan escriu: «La vida millor és la més útil.»

Si som útils als més pobres i marginats, la nostra vida tindrà sentit i pagarà la pena.

Si som útils a aquelles persones que estan totes soles i desitgen companyia, la nostra vida tindrà sentit i pagarà la pena.

Si som útils a aquelles persones que desitgen dialogar amb nosaltres, la nostra vida tindrà sentit i pagarà la pena.

Si som útils a aquelles persones que desitgen treballar desinteressadament per una societat més justa i humana, la nostra vida tindrà sentit i pagarà la pena.

Si som útils a les persones del Tercer Món, procurant-ne el desenvolupament integral i el progrés humà i social, la nostra vida tindrà sentit i pagarà la pena de viure-la.

9. El diner que ens sobra

En els *Proverbis* de Ramon Llull trobam aquesta frase ferma i contundent que està en plena consonància amb l'actual doctrina social de l'Església: «No tolguis als pobres el diner que

et sobra.»

El diner que ens sobra ha de tenir una clara funció social. Ha de servir per a crear nous llocs de treball i ajudar els qui més ho necessiten.

Si acaparam sense mesura, oblidant els més pobres, no som cristians autèntics, no complim el manament principal i resum de tots, que és el de l'amor (a Déu i al proïsme).

La caritat fraterna, que es manifesta en actes concrets, no és una assignatura opcional en el cristianisme. És una matèria troncal que aprova o suspèn tot el curs de la nostra vida. Jesús ho diu amb totes les lletres i amb detall en el capítol 25 de l'evangeli de sant Mateu.

10. L'enveja ens roba l'alegria de viure

Ramon Llull escriu en els *Proverbis*: «Tota enveja causa tristesa.»

El greu defecte de l'enveja comporta una penitència també greu: la tristesa. L'envejós ho passa molt malament perquè ha de carregar amb un pes feixuc que l'aclapara i el fa patir.

I, llavors, el mestre Llull afegeix: «El pobre envejós no reposa mai.»

L'enveja és un dels defectes que més fan sofrir. L'enveja és un feix pesat que grava les nostres espatlles i ens roba l'alegria de viure.

No trobareu cap envejós alegre. Tots estan marcats per una tristesa que els consumeix per dedins, robant-los la pau de la cara.

Enveja i pau, enveja i serenor no van mai plegades. Hom paga un preu massa alt de nodrir l'enveja. No ho paga. L'enveja, a més d'un defecte greu, és una equivocació lamentable.

11. La pobresa pitjor

Ramon Llull afirmà: «Qui no es posseeix a si mateix és extremament pobre.»

Hi ha persones que tenen moltes coses: diners, béns, títols, honors, però són molt pobres perquè no es posseeixen a si mateixos. Viuen dispersos. No controlen llur personalitat. No saben detectar llur profunditat interior.

«Posseir-se a si mateix» és la riquesa més gran. El qui controla i domina l'ànima, el qui viu una vida espiritual profunda, aquest és autènticament ric.

El qui viu fora de si mateix, en canvi, és tremendament pobre. La pitjor de les pobreses és tenir el cor buit. Qui no es posseeix a si mateix viu una pobresa radical que no se soluciona amb béns materials, per molt valuosos que siguin. Qui no es posseeix a si mateix és buit i incapaç de captar el sentit de la seva vida.

12. Una singular definició de pobre

Ramon Llull ens brinda aquesta original i profunda definició de pobre: «Pobre és qui rep i no dóna.»

Segons Llull, és pobre, en el mal sentit del vocable, aquell que no té generositat, aquell que és incapaç de donar encara que tingui molt.

Si un només rep i acapara, i és incapaç de donar, és pobre i pobre de solemnitat.

La riquesa autèntica rau a donar, no a rebre. La generositat és la riquesa més gran de l'ésser humà. Sembla una contradicció i no ho és en absolut.

Qui només rep i no dóna podrà ésser ric materialment parlant, però, moralment, és un pobre de sopes.

Agraïm a Déu i als homes el que n'hem rebut, i tinguem un cor obert, disposat a donar amb generositat. Sense generositat, l'egoisme i el raquitisme s'apoderen de nosaltres i ens fan èticament pobres.

13. Davant els moments difícils, diligència

Ramon Llull escrigué: «A gran mester, gran diligència.»

En els moments difícils i turbulents que vivim, necessitam serenor, fermesa i diligència en la nostra actuació.

En els moments de necessitat extrema, no hi caben els nirvis, ni la confusió, ni la covardia. Ans al contrari, cal actuar amb intel·ligència desperta i amb voluntat decidida.

La necessitat no pot enfonsar-nos en el desànim i la desesperació. Ans al contrari, com diu Llull: «A gran mester, gran diligència.» És l'única manera de sortir-se'n i sobreposar-nos amb energia i decisió.

Els pobles valents no s'esvaeixen davant la necessitat, sinó que saben reaccionar-hi amb diligència, obrint camins nous d'eixida.

14. Una virtut humana molt important

Ramon Llull digué: «La paciència comença amb llàgrimes i, a la fi, somriu.»

La paciència és aguantar en l'adversitat. Significa lluitar, patint. I això, sens dubte, implica llàgrimes, però, a la fi, esdevé joia i podem somriure perquè hem aconseguit allò que anhelàvem.

Exercitar la paciència no és gens fàcil i no poques vegades comporta sacrificis i adversitats, però si hi perseveram amb serenor i fermesa, desemboca en una bona notícia.

La ciència del saber patir i aguantar –ço és la paciència– ens condueix sempre a una meta gojosa que paga la pena d'assolir.

Les persones pacients solen aconseguir el que volen, llur lluita esdevé victòria, llur penalitat, alegria, llur preocupació, horitzó obert i lluminós.

15. La mortificació, de vegades, no ajuda

M'ha cridat poderosament l'atenció aquesta serena frase del mestre Llull, plena de sentit comú: «El cos massa donat a la

mortificació, no és en disposició per a la vida activa, ni per a la contemplativa.»

La mortificació exagerada és un fre per a actuar degudament i per a contemplar amb assossec i pau.

El lul·lista mallorquí Sebastià Garcias Palou afirma en aquest respecte: «La nota característica de la doctrina lul·liana sobre la mortificació corporal és la de la prudència».

Llull, tan impulsiu en altres aspectes de la vida, quant a la mortificació corporal, vessava equilibri i seny, i sabia trobar el “punt mig” tan beneficiós per a la persona.

Sí a la mortificació corporal, però sempre en la mesura justa. Quan destrueix el subjecte, és sempre nociva.

16. La prudència

El savi Ramon Llull en els seus *Proverbis* afirma: «La prudència parla condicionalment... No afirma ni nega tot d'una.»

La prudència fuig de les afirmacions contundents, dels radicalismes verbals, del tot o no-res, dels absoluts sense terme mitjà, del blanc o negre sense cap matis.

La prudència sap situar-se sempre en el lloc que li correspon sense fer renou i avançar per la vida, passant desapercebuda.

La prudència, ben entesa, és saviesa humana que sempre desprèn llum sense enlluernar.

La prudència sap matisar i avançar amb seny pel camí de la vida, amb peu ferm, però sense cridar l'atenció, sense molestar ningú.

La prudència no és covardia. És fermesa assenyada que sap on posa el peu i que no oblida mai la direcció certa que ha de seguir.

17. L'hipòcrita

El mestre Ramon Llull ens brinda aquestes quatre «perles» sobre la persona hipòcrita:

- «L'hipòcrita és orgullós en l'ànima i humil en la cara.»
- «L'hipòcrita diu paraules humils i posseeix un ànim orgullós.»
- «L'hipòcrita parla bé i obra malament.»
- «L'hipòcrita llança falsos sospirs i vessa falses llàgrimes.»

El retrat de l'hipòcrita resta perfectament descrit per Llull. No li manca ni li sobra res. Són pinzellades certeres que ens indiquen una flagrant contradicció entre el que un diu o fa i el que realment pensa.

En l'hipòcrita hi ha doble cara, contradicció i mentida en tot quant fa.

La hipocresia és un dels defectes humans més greus que existeixen. Sens dubte, és el més repelenc.

Fugim de la hipocresia com de la pesta. És, certament, la pesta moral més nociva que hom pot imaginar.

18. La dignitat del servidor públic

El mestre Ramon Llull tenia en gran estima els servidors públics. D'ell és aquesta frase: «El ciri que es consum si mateix per servir l'altre és figura de la persona pública.»

La persona pública, sobretot el polític, ha d'ésser un servidor del bé comú. Qui treballa en política no pot ésser un egoista, ni un narcisista ni, menys encara, un corrupte, sinó una persona que viu pels altres, treballant de manera diligent i eficient a favor de tota la comunitat.

Si el polític no és un servidor no serveix. És un errat de comptes.

La política necessita una regeneració profunda. Per a esdevenir creïble ha d'ésser útil a la societat i, de més a més, ha d'aconseguir fer-la pròspera, humana i pacífica, desenvolupant-ne totes les possibilitats.

19. L'avarícia és culpable

El mestre Ramon Llull en el *Llibre dels Proverbis* afirma rotundament: «L'avarícia és el pecat pel qual es lleven els béns als pobres.»

L'avarícia no és un simple afany d'enriquiment que hom pugui tenir, sinó un pecat contra la justícia, perquè són usurpats al proïsme necessitat béns que ha de mester per a viure.

L'avarícia que a tu t'enriqueix, n'empobreix d'altres. L'avarícia, doncs, no és mai innocent, sempre fa mal a qualcú.

L'avar acapara el que necessita el més pobre i acaparar, quan un o molts pateixen al teu costat, és un robatori, és una injustícia que et produeix un gran dany moral.

No oblidis que l'avarícia sempre és culpable, perquè és incapaç de compartir i qui no sap compartir roman bloquejat per a l'amor i es podreix en l'egoisme.

20. Qui és savi?

Ramon Llull afirma: «Savi és l'home que sap harmonitzar les adversitats i les prosperitats.»

Tota persona humana, durant la vida, està exposada a múltiples adversitats, dificultats i contratemps, i també gaudeix, en ocasions, de prosperitats i cops de sort que el consolen i l'alegren. El saber harmonitzar i equilibrar adversitats i prosperitats és signe de saviesa.

El savi no s'enfonsa davant les adversitats ni perd el cap davant les prosperitats. Saber harmonitzar ambdues és el que importa i el que equilibra de bon de veres les persones.

La saviesa és feta de seny i equilibri. És una qualitat distinta de la intel·ligència, que pot ésser, de vegades, forassenyada i desequilibrada.

L'ideal és ésser savi i intel·ligent alhora, però m'estim més encara la saviesa que la intel·ligència.

21. El bon predicador

Ramon Llull escriu en els *Proverbis*: «El bon predicador predica amb l'exemple i amb la doctrina; i procura ésser més útil als oients que a si mateix.»

L'exemple, el capteniment, la conducta del predicador és allò que de veritat importa. El bon predicador, sens dubte, ha de proporcionar contingut doctrinal sòlid i assequible, però, sobretot, s'ha d'esforçar per servir els oients i no cercar-se a si mateix.

El predicador que és més útil a si mateix que als oients, traeix la seva missió i desvirtua la doctrina.

El bon predicador ha d'aprofundir en la doctrina que transmet, contemplar-la en la pròpia pregària personal, oferir-la pedagògicament als oients i ésser-ne un exemple per a ells. Si fa aquestes quatre coses, la seva predicació obtindrà fruits abundosos.